

Roger Marples
επιμέλεια

ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

μετάφραση: Παναγιώτα Σ. Χατζηπαντελή

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	ix
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	xv
1. ΣΚΟΠΟΙ! ΤΙΝΟΣ ΣΚΟΠΟΙ; KEVIN HARRIS	1
2. «ΑΛΛΙΩΣ, ΠΟΙΟΣ Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ;» Η σημασία των σκοπών στην εκπαίδευση ROBIN BARROW	23
3. ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Η παθολογία ενός επιχειρήματος PETER GILROY	37
4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΧΩΡΙΣ ΣΚΟΠΟΥΣ; PAUL STANDISH	55
5. Ο ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ, Η ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ ΤΟ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ KENNETH A. STRIKE	79
6. ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ Για τη σχέση ανάμεσα σε ένα πολιτικό ιδεώδες και ένα σκοπό της εκπαίδευσης JAN STEUTEL και BEN SPIECKER	97
7. Η ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΩΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ CHRISTOPHER WINCH	117

8. Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΩΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ WILLIAM HARE	135
9. Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ PENNY ENSLIN	159
10. Ο ΑΥΤΟΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ JAMES C. WALKER	179
11. Η ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΣΚΟΠΩΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ PAUL H. HIRST	197
12. ΤΟ ΕΥ ΖΗΝ ΩΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ROGER MARPLES	213
13. ΑΠΟΣΚΟΠΩΝΤΑΣ ΣΕ ΜΙΑ ΔΙΚΑΙΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ Σε τι χρησιμεύει η φιλοσοφία; MORWENNA GRIFFITHS	233
14. ΠΑΡΑΜΕΛΗΜΕΝΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Ηθική σοβαρότητα και κοινωνική αφοσίωση RICHARD PRING	251
15. ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ Αναζητώντας μια ψευδαίσθηση DAVID CARR	277
16. ΣΕ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΣΚΟΠΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ JOHN WHITE	297
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	325
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ	339
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΩΝ	341

5

Ο ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ, Η ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ ΤΟ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

KENNETH A. STRIKE

ΚΑΘΩΣ ΚΥΛΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΕΔΙΑΔΕΣ της Βόρειας Αμερικής, ο ποταμός Platte απλώνεται σχηματίζοντας ένα πλατύ, ρηχό και λασπώδες ρέμα, για το οποίο λένε ότι είναι πολύ αργό για να το οργώσεις και πολύ πυκνό για να το πεις. Μερικές φορές οι φιλελεύθερες απόψεις για την εκπαίδευση μοιάζουν με τον Platte. Δεν προσφέρουν ένα στέρεο έδαφος πάνω στο οποίο θα μπορούσε να καλλιεργηθεί μια ακμαία αντίληψη της εκπαίδευσης, αλλά ταυτόχρονα δεν είναι αρκετά διαυγείς, ώστε να αποφευχθεί η διαμαρτυρία ότι η φιλελεύθερη σχολική εκπαίδευση επιβάλλει μία συγκεκριμένη κοσμοαντίληψη.

Το φιλελεύθερο έδαφος δεν είναι στέρεο, γιατί οι φιλελεύθεροι συχνά απαιτούν από τα σχολεία να τηρούν αμερόληπτη στάση απέναντι στις θρησκείες, στις απόψεις περί του ευ ζην ή στα δόγματα που καλύπτουν πλήθος θεμάτων. Ένας «στερεοποιητικός παράγοντας» της φιλελεύθερης θεσμικής εκπαίδευσης είναι η έννοια του πολίτη. Υπάρχει αυξανόμενος όγκος βιβλιογραφίας που πραγματεύεται την έννοια του πολίτη στις φιλελεύθερες δημοκρατικές κοινωνίες και υποστηρίζει ότι τα σχολεία θα πρέπει να παίζουν ουσιαστικό ρόλο στην προώθησή της.¹ Παρόλο που δεν έχω αμφιβολία ότι τα σχολεία στις φιλελεύθερες δημοκρατικές κοινωνίες θα πρέπει να προωθούν την έννοια του πολίτη, αυτό το έργο μπορεί να δημιουργεί μια αντίληψη της θεσμικής εκπαίδευσης που είναι υπερβολικά «πυκνή». Μία άποψη του φιλελευθερισμού, στην οποία οι προϋποθέσεις κοινωνικοποίησης που θέτει η έννοια του πολίτη είναι τόσο ουσιαστικές, που αποκλείουν την ανάπτυξη ενός επαρκούς εύρους απόψεων για το ευ

ζην, δεν θα κατόρθωνε να κάνει αυτό που είναι ο κύριος στόχος του φιλελευθερισμού: δηλαδή, να κάνει δυνατό για τους ανθρώπους να ζουν σύμφωνα με τη δική τους άποψη για το καλό. Μερικές φορές οι συγγραφείς μιλούν σαν να πρέπει απλώς τα άλλα ενδιαφέροντα να παραχωρήσουν τη θέση τους στις απαιτήσεις της δημοκρατικής κοινωνικής αναπαραγωγής. Στο βιβλίο της *Democratic Education*², η Amy Gutmann υποστηρίζει ότι ο κεντρικός σκοπός της σχολικής εκπαίδευσης είναι να παράγει τον δημοκρατικό χαρακτήρα. Περιγράφοντας τον δημοκρατικό χαρακτήρα εικονίζει μια κοινωνία στην οποία θα πρέπει να ανθεί μία ποικιλία τρόπων του ευζην. Όμως, δεδομένου ότι η ανοχή και η ικανότητα για δημοκρατικό διάλογο έχουν κεντρική θέση στον δημοκρατικό χαρακτήρα, τα σχολεία θα πρέπει να τις προάγουν. Μέρος αυτής της προαγωγής είναι η μύηση σε μία κοινή κοσμική και επιστημονική γλώσσα δημόσιου διαλόγου.³ Η Gutmann θεωρεί ότι αυτές οι προϋποθέσεις έρχονται σε αντίθεση με την εξαίρεση από τη δημόσια εκπαίδευση⁴ που παραχώρησε στους Άμις το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ, με βάση το άρθρο περί ελεύθερης άσκησης δικαιωμάτων που περιέχεται στην Πρώτη Τροποποίηση του αμερικανικού Συντάγματος.⁵ Εδώ η δημοκρατική έννοια του πολίτη εμπεριέχει την ελεύθερη άσκηση της θρησκείας και την ελευθερία της συνείδησης.

Ένα άλλο παράδειγμα είναι το είδος της διαμάχης γύρω από την έννοια του πολίτη που αναπτύχθηκε μετά τη δημοσίευση του βιβλίου *Political Liberalism*⁶ του Rawls. Εδώ ο Rawls προσπαθεί να δομήσει μια αντίληψη του φιλελευθερισμού, στην οποία η δικαιοσύνη είναι πολιτικός αλλά όχι γενικό, ηθικό δόγμα. Υποστηρίζει ότι ο πολιτικός φιλελευθερισμός είναι ανεξάρτητο δόγμα, το οποίο βρίσκεται σε συμφωνία με μια κοινωνία που χαρακτηρίζεται από εύλογο πλουραλισμό και το οποίο συνάδει προς μία ποικιλία γενικών δογμάτων, από τα οποία και μπορεί να συγκροτηθεί. Ο Rawls κάνει, επίσης, τη διάκριση ανάμεσα στον πολιτικό και τον ηθικό φιλελευθερισμό. Ο ηθικός φιλελευθερισμός, η κεντρική αξία του οποίου είναι η αυτονομία, αποτελεί αυτός καθαυτόν ένα γενικό δόγμα και, ως τέτοιο, δεν μπορεί να είναι η κανονιστική βάση μιας φιλελεύθερης κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από εύλογο πλουραλισμό.

Η άποψη αυτή υπονοεί μια εικόνα της έννοιας του πολίτη λιγότερο εκτεταμένη από εκείνη της Gutmann.⁷ Όμως, αυτό μπορεί να είναι παραπλανητικό. Ο Eamonn Callan⁸, για παράδειγμα, υποστηρίζει πειστικά ότι η δέσμευση του Rawls απέναντι στη σφαλερότητα της ανθρώπινης λογικής, ένα δόγμα το οποίο ο Rawls χαρακτηρίζει ως τα βάρη της υποκειμενικής κρίσης, έχει συνέπειες για την έννοια του πολίτη που είναι διαβρωτικές για τη θρησκεία και, αν εφαρμοζόταν στην εκπαίδευση, θα ανέπτυσε ιδιότητες που είναι το ισοδύναμο της αυτονομίας. Όσον αφορά τις προϋποθέσεις της έννοιας του πολίτη, οι συνέπειες του πολιτικού φιλελευθερισμού αποδεικνύονται αρκετά ισχυρές και είναι δύσκολο να διακριθούν από εκείνες του ηθικού φιλελευθερισμού.

Υποθέτω ότι η εκπαίδευση με στόχο την αγωγή του πολίτη είναι υποχρέωση των φιλελεύθερων δημοκρατικών κοινωνιών. Όμως, απορρίπτω την παραδοχή ότι οι απαιτήσεις της έννοιας του πολίτη απλώς υποσκελίζουν τα άλλα ενδιαφέροντα. Αντίθετα, ισχυρίζομαι ότι οι απαιτήσεις της έννοιας του πολίτη πρέπει να σταθμίζονται *ενάντια* σε άλλα είδη ενδιαφερόντων, όπως είναι το ενδιαφέρον για την ελευθερία της συνείδησης.⁹ Και αν αυτό είναι αλήθεια, τότε είναι απαραίτητο να εξετάσουμε το χαρακτήρα αυτών των ενδιαφερόντων. Για παράδειγμα, ούτε η Gutmann ούτε ο Callan αναγνωρίζουν ρητά ότι οι απόψεις τους έχουν κάποιο κόστος για την ελευθερία της συνείδησης: ακόμα, δεν εξηγούν γιατί η ελευθερία της συνείδησης υποσκελίζεται από τις απαιτήσεις της έννοιας του πολίτη. Έτσι, είναι ακάλυπτοι απέναντι στα επιχειρήματα¹⁰ που συμφωνούν με τους χαρακτηρισμούς τους για τη φιλελεύθερη έννοια του πολίτη, αλλά υποστηρίζουν ότι η ιδιότητα του πολίτη πρέπει να σταθμίζεται *ενάντια* στην ελευθερία της συνείδησης με τέτοιον τρόπο, ώστε να παράγει διαφορετικές εκπαιδευτικές πρακτικές από εκείνες που αυτοί προωθούν. Για να συμπληρώσουμε την επιχειρηματολογία, χρειαζόμαστε έναν καλύτερο χαρακτηρισμό των ενδιαφερόντων που πρέπει να σταθμιστούν.

Μπορούμε να προσεγγίσουμε το χαρακτήρα αυτών των ενδιαφερόντων, αν μελετήσουμε κάποια σημεία του βιβλίου *Political Liberalism*. Το

επιχείρημα του βιβλίου αυτού δέχεται ότι οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν και χρειάζονται αυτό που ο Rawls αποκαλεί γενικό δόγμα ή οιονεί γενικό δόγμα. *Ex hypothesi*, ο πολιτικός φιλελευθερισμός δεν παρέχει το σταθερό έδαφος που θα θεμελιώσει μια άποψη του ευ ζην. Ένας ρόλος των γενικών δογμάτων είναι να δίνουν τη δυνατότητα στους οπαδούς τους να συλλαμβάνουν και να στοχάζονται το χαρακτήρα του ευ ζην – με τους όρους του Rawls να ασκούν τη δεύτερη από τις δύο ηθικές εξουσίες τους.¹¹ Δεδομένου ότι ο πολιτικός φιλελευθερισμός πρέπει να είναι ανεξάρτητος και αμερόληπτος σε σχέση με τα εύλογα γενικά δόγματα, οι έννοιες του πολιτικού φιλελευθερισμού δεν θα είναι επαρκείς, ώστε να στηρίξουν ένα ικανό επίπεδο στοχασμού γύρω από το ευ ζην. Αν είναι έτσι, πέρα από κάποιο γενικό ή οιονεί γενικό δόγμα οι άνθρωποι δεν θα είναι σε θέση να ασκήσουν ικανοποιητικά μία από τις δύο ηθικές εξουσίες που, σύμφωνα με τον Rawls, συνιστούν την ηθική προσωπικότητα του ανθρώπου. Έτσι, οι άνθρωποι έχουν ισχυρό ενδιαφέρον να κατέχουν ένα εύλογο και συγκροτημένο γενικό δόγμα.¹²

Θα πρέπει να επισημάνουμε την αμφιθυμία του Rawls απέναντι στα γενικά δόγματα. Ενώ οι άνθρωποι χρειάζονται ένα γενικό δόγμα, αν πρόκειται να ασκήσουν την ηθική εξουσία τους για το στοχασμό γύρω από το ευ ζην, εντούτοις, το βιβλίο *Political Liberalism* συχνά θεωρεί τα γενικά δόγματα ως «το πρόβλημα». Είναι ο πλουραλισμός των γενικών δογμάτων που εμποδίζει το κράτος να είναι μια συμπαγής ηθική κοινότητα. Είναι τα γενικά δόγματα, καθώς και τα ανθρώπινα όντα, που μπορούν να είναι παράλογα – και τα παράλογα γενικά δόγματα φαίνεται ότι συμβάλλουν σημαντικά στη δημιουργία παράλογων ανθρώπων. Το πιο ενδιαφέρον είναι ότι ο Rawls ισχυρίζεται πως «μια ορισμένη χαλαρότητα» στα γενικά δόγματα αποτελεί αρετή, με την έννοια ότι βοηθά τους ανθρώπους να συμβιβαστούν με την έννοια της δικαιοσύνης.¹³

Η χαλαρότητα φαίνεται να έχει το νόημα ότι οι άνθρωποι έχουν ένα γενικό δόγμα που δεν είναι πλήρως επεξεργασμένο ή λεπτομερώς διατυπωμένο. Έτσι, για παράδειγμα, ο Rawls υποστηρίζει ότι οι άνθρωποι μπορεί αρχικά να μην παρατηρήσουν μεγάλη σχέση ανάμεσα στα γενικά

δόγματά τους και την έννοια της δικαιοσύνης και μπορεί να καταλήγουν να αποδέχονται την έννοια της δικαιοσύνης για λόγους που είναι ανεξάρτητοι από τα γενικά δόγματά τους. Έχοντας αποδεχτεί την έννοια και έχοντας ανακαλύψει την αξία της, είναι πιθανό, στη συνέχεια, αν παρατηρήσουν κάποια αντίφαση ανάμεσα στη δικαιοσύνη και στο γενικό δόγμα τους, να προσαρμόσουν το δεύτερο στις απαιτήσεις της πρώτης.

Αυτή η «θέση υπέρ της χαλαρότητας» φαίνεται εντελώς κατανοητή. Όμως, είναι προβληματική θέση. Ένας λόγος αφορά τα βάρη της υποκειμενικής κρίσης. Ο Rawls υποστηρίζει ότι η αποδοχή των βαρών της υποκειμενικής κρίσης –δηλαδή η αναγνώριση της σφαλερότητας της ανθρώπινης λογικής– είναι απαραίτητη για την ανοχή και την αμοιβαιότητα. Μόνο αν αναγνωρίσουμε τα βάρη της υποκειμενικής κρίσης θα μπορέσουμε να δούμε εκείνους που διαφωνούν με τα γενικά μας δόγματα ως λογικούς και ευσυνείδητους ανθρώπους σαν εμάς και όχι ως ανθρώπους που είναι υπερβολικά ηλίθιοι ή ανίκανοι να δουν την αλήθεια.¹⁴ Όμως, μπορεί η χαλαρότητα των γενικών δογμάτων να είναι ένας παράγοντας που συμβάλλει στην αδυναμία των οπαδών τους να αναγνωρίσουν τα βάρη της υποκειμενικής κρίσης. Άλλωστε, λίγα πράγματα μπορούν να μας βοηθήσουν να καταλάβουμε τους λόγους που ενδεχομένως έχουν οι άνθρωποι για να διαφωνούν με το γενικό μας δόγμα, όσο ο στοχασμός που χρειάζεται για να προκύψει μια πιο «συμπαγής» εκδοχή του. Ο στοχασμός πάνω στο γενικό μας δόγμα μπορεί να συμβάλει ώστε να αναπτύξουμε εκείνες τις συνήθειες του προβληματισμού, της λογικής σκέψης και της επιχειρηματολογίας που είναι σημαντικές στις φιλελεύθερες κοινωνίες. Αντίστροφα, το να έχουμε ένα χαλαρό γενικό δόγμα μπορεί να σημαίνει ότι το τηρούμε όπως μια προκατάληψη. Αυτό μπορεί να συμβαίνει ιδίως με τα θρησκευτικά γενικά δόγματα. Εκείνοι που έχουν βαθιά γνώση της πίστης τους είναι πιο πιθανό να συνδυάζουν την αφοσίωση με το σεβασμό για τα βάρη της υποκειμενικής κρίσης. Φυσικά, το εύλογο αυτής της υπόθεσης έχει να κάνει με το περιεχόμενο μιας δεδομένης θρησκείας και με το χαρακτήρα της θρησκευτικής παιδείας. Δεν είναι ένα σημείο που πρέπει να το γενικεύουμε αλόγιστα.

Ένας δεύτερος λόγος, και ο σημαντικότερος, να αναρωτιόμαστε σχετικά με το δόγμα της χαλαρότητας είναι ότι φαίνεται να υποβαθμίζει την αξία της άσκησης της δεύτερης από τις δύο ηθικές εξουσίες του Rawls, σε σύγκριση με την πρώτη. Εκεί που καταλήγει η θέση του Rawls είναι ότι, για χάρη της επίτευξης μιας ευρείας συναίνεσης, είναι καλό οι άνθρωποι να προβαίνουν στη θεωρητική και πρακτική επιχειρηματολογία που συνδέεται με το γενικό τους δόγμα χωρίς ικανότητα και ενθουσιασμό, έτσι ώστε οι πιθανές συγκρούσεις με την έννοια της δικαιοσύνης να ελαχιστοποιούνται. Έτσι, υπάρχει μια περίεργη ιεράρχηση ανάμεσα στη δικαιοσύνη ως αξία και στα γενικά δόγματα, καθώς και ανάμεσα στις δύο ηθικές εξουσίες, με αποτέλεσμα η δικαιοσύνη να προτιμάται από τα γενικά δόγματα και η πρώτη ηθική εξουσία από τη δεύτερη – τουλάχιστον όταν υπάρχει περίπτωση σύγκρουσης. Όμως, ο πολιτικός φιλελευθερισμός φαίνεται δεσμευμένος απέναντι στην ιδέα ότι το καλό στη ζωή των ανθρώπων δομείται και βιώνεται κυρίως στην ιδιωτική σφαίρα και συλλαμβάνεται μέσω των γενικών δογμάτων, ενώ δεν συλλαμβάνεται, δομείται ή βιώνεται κυρίως στη σφαίρα του πολιτικού.¹⁵ Έτσι, αυτή η ιεράρχηση βρίσκεται σε διάσταση με το πρόγραμμα του πολιτικού φιλελευθερισμού.

Σύμφωνα με την περιγραφή του Rawls, ένα γενικό δόγμα έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά.¹⁶ Κατ' αρχάς, είναι μια άσκηση της θεωρητικής λογικής σκέψης που καλύπτει τη θρησκευτική, φιλοσοφική και ηθική πλευρά της ζωής, κατά έναν λίγο ως πολύ συνεπή και συγκροτημένο τρόπο. Δεύτερον, είναι μια άσκηση του πρακτικού λογικού συλλογισμού, με την έννοια ότι αποδίδει σημασία σε ορισμένες αξίες και μας πληροφορεί για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να τις ιεραρχήσουμε. Τρίτον, τα γενικά δόγματα, γενικά, αντλούν στοιχεία από τις εξελισσόμενες παραδόσεις σκέψης και δόγματος.

Η περιγραφή αυτή δείχνει ότι τα γενικά δόγματα μπορούν να θεωρηθούν όχι ως αντιλήψεις του ευ ζην, αλλά ως κοινά μέσα που βοηθούν την ανάπτυξη ατομικών αντιλήψεων του ευ ζην, καθώς και το στοχασμό πάνω σ' αυτές. Το γεγονός ότι τα γενικά δόγματα δίνουν σημασία στις αξίες και μας επιτρέπουν να τις ιεραρχήσουμε δείχνει, επίσης, αυτήν τη διάκριση.

Εδώ και πολλά χρόνια, η εκπαίδευση έχει επηρεαστεί από το φιλελευθερισμό, με έμφαση στην αυτονομία. Σκοπός είναι να δοθούν στους μαθητές τα πνευματικά εφόδια που χρειάζονται για να γίνουν αυτόνομα άτομα, ικανά να κατευθύνουν μόνα τους τη ζωή τους. Στο βιβλίο αυτό, φιλόσοφοι της εκπαίδευσης από όλο τον κόσμο ερευνούν και αμφισβητούν διάφορα ρεύματα της φιλελεύθερης παράδοσης, εξετάζοντας όχι μόνο την αυτονομία αλλά και άλλα βασικά ζητήματα, όπως είναι η κοινωνική δικαιοσύνη, η εθνική ταυτότητα, το αναλυτικό πρόγραμμα, η κριτική σκέψη, οι κοινωνικές πρακτικές.

Οι συγγραφείς γράφουν από διάφορες οπτικές γωνίες, προσφέροντας πολλές ερμηνείες για το νόημα του φιλελευθερισμού στο πλαίσιο της εκπαίδευσης. Το αποτέλεσμα είναι μια ενδιαφέρουσα συλλογή νέων ερευνητικών εργασιών, η οποία σίγουρα θα πυροδοτήσει πολλές συζητήσεις.

Οι σκοποί της εκπαίδευσης θα προκαλέσουν το ενδιαφέρον των φιλοσόφων, των θεωρητικών της εκπαίδευσης, των εκπαιδευτικών, αυτών που χαράσσουν πολιτική και, ακόμα, όλων όσοι ενδιαφέρονται για το μέλλον της εκπαίδευσης.

© **Roger Marples** είναι λέκτορας παιδαγωγικής και υπεύθυνος για το Πρόγραμμα Εκπαιδευτικών Σπουδών στο Roehampton Institute στο Λονδίνο.

ISBN 960-375-281-9

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 3281

Φωτογραφία εξωφύλλου: László Moholy-Nagy, *Fotogram*